

מגילת אסתר

הרמב"ן

זהו צסי' קע"ד אשר שגטויט לשמוע בקול בית דין הגדול ולעשות כל מה שיטו ואין הפרש בזה בין הדבר שיראוהו או שיוציאוהו בהיקש או הדבר שיסכימו עליו שהוא איסור תורה או לפי ענין מהענינים שיראה להם שיהיה יוסר וחזק ותקון הדת. ובתחלת חבורו הגדול אמר במנין המלות ויש מלות אחרות שנתחדשו אחרי מתן תורה וקבעו אותן נביאים וחכמים ופשוטו בכל ישראל כגון מקרא מגילה ונר חנוכה ותשעה באב ונטילת ידים ועירובין וכל אלו המלות חייבין לנו לקבלם ולשמרם שנאמר לא תסור מן הדבר אשר יצונו לך

נלחם על דברי הרב כי מה שהביא ממאלי' והסיקו בגמ' שעל מלות דרבנן אינו מושבע מהר סיני אינה ראייה שלא היה מותיבם בכלל לאו דלא תסור דכתיב ואלו היו אסורין דרבנן בכלל לאו דלא תסור לא היו אומרים שלא יתעצבו איסורי דרבנן דבר האסור. ובפסולי עדות דרבנן נסתפק הדבר לראשונים אם האשה שנתקדשה בפניהם לריבה גט או לאו ואם היה העובר על לאו דלא תסור אם כן אם נתקדשה בפני משחק בקוביא פשיטא כי לא תהיה מקודשת שהרי עבר על לאו שהוא לא תסור והוא כגולן דאורייתא והתורה אמרה אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס ע"כ כוננו. ואני אומר שאין מכאן תשובה נלחם על דברי הרב כי מה שהביא ממאלי' והסיקו בגמ' שעל מלות דרבנן אינו מושבע מהר סיני אינה ראייה שלא היה מותיבם בכלל לאו דלא תסור דכתיב ואלו היו אסורין דרבנן בכלל לאו דלא תסור דלא היו אומרים שלא יתעצבו איסורי דרבנן דבר האסור. ובפסולי עדות דרבנן נסתפק הדבר לראשונים אם האשה שנתקדשה בפניהם לריבה גט או לאו ואם היה העובר על לאו דלא תסור אם כן אם נתקדשה בפני משחק בקוביא פשיטא כי לא תהיה מקודשת שהרי עבר על לאו שהוא לא תסור והוא כגולן דאורייתא והתורה אמרה אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס ע"כ כוננו. ואני אומר שאין מכאן תשובה

יד הדין

עב"פ יהיה איך שיהיה על הלכה למשה מסיני לא שייך בו מחלוקת, כמ"ש רבינו כאן ובהקדמתו לפיה"מ ובהלכותיו (פ"א מממרים ה"ג), וכן כתבו החסידים ב"צמות (ע"ז ב') והוא פשוט עד שלא ניתן לכתוב זה לא מיבעי בהלכה שנאמרה לו למשה מפי הגבורה, אלא אפילו על הלכה שהסכימו עליה ב"ד הגדול אינו שייך מחלוקת, כי כל ישראל מלווין ומוזהרין בעשה ול"ת לעשות כהוראתן, וכל חכם שמורה לעשות שלא כהוראתן חייב מיתה כמו שהתבאר, וכן הוא במשנה (נגעים פ"ט מ"ג ופ"א מ"ז) דרבי אליעזר אמר הלכה ולא שמע הטעם, וריב"ז ראה לומר בו טעם, וא"ל ר"א אם לקיים דברי חכמים הן, אבל לבטל הלכה אין שומעין לשום טעם ודרשה, אלא שכבר ביארנו שכן לשון המשנה אינו מצורר איזו מן ההלכות הם למשה מסיני, או מהסכמת ב"ד הגדול, ואיזו מהן דעות יחידות שלא באו עליהם הסכמת ב"ד הגדול, אלא שכל הלכה שהבאים אחריהם לא מלאו לו מקור וסמך מן הכתוב, ולא טעם מן הסברה הפשוטה, תלו אותו בסיני, או בקבלה מפי איזו סנהדרין שהסכימו עליו בזמן מן הזמנים מטעם ידוע להם במקומם ושעמם, ומפני זה מליט הלכות הרבה שאחד מן החכמים מלא להם מקור מן המקרא או מן הסברה, והשני שלא נראה לו הדרשה או הסברה אמר כי הלכה היא, כמו במנחות (פ"ט א') דיליף ר"ע חזי לוג שמן לתורה מדכתיב בשמן שני פעמים, ואמר לו ראב"ע, עקיבא אם אתה מרבה כל היום כולו בשמן בשמן איני שומע לך, אלא חזי לוג שמן לתורה הל"מ, וכיוצא בזה מליט הרבה בש"ס:

ובתשובת חות יאיר שם הבין עוד מדעת רבינו בהקדמתו לפיה"מ שהדברים המקובלים בתורת הל"מ לא שייך בו שכתב וע"ז האריך מאד שם, והביא מבול של ראיות גדולות וחזקות לסתור דבריו, עד ששם אותו למעשה ותועה בדרכי ההלכות ההם. ובמחילה מכבודו הרמה לא

באיסורי תורה אינו נדר ובאיסורי דרבנן היו נדר דלאו דבר האסור חשיב ליה, פירוש דקיימא לן שריך שידור בדבר הנדור ולא בדבר האסור ואלו היו אסורין דרבנן בכלל לאו דלא תסור לא היו אומרים שלא יתעצבו איסורי דרבנן דבר האסור. ובפסולי עדות דרבנן נסתפק הדבר לראשונים אם האשה שנתקדשה בפניהם לריבה גט או לאו ואם היה העובר על לאו דלא תסור אם כן אם נתקדשה בפני משחק בקוביא פשיטא כי לא תהיה מקודשת שהרי עבר על לאו שהוא לא תסור והוא כגולן דאורייתא והתורה אמרה אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס ע"כ כוננו. ואני אומר שאין מכאן תשובה

נלחם על דברי הרב כי מה שהביא ממאלי' והסיקו בגמ' שעל מלות דרבנן אינו מושבע מהר סיני אינה ראייה שלא היה מותיבם בכלל לאו דלא תסור דכתיב ואלו היו אסורין דרבנן בכלל לאו דלא תסור דלא היו אומרים שלא יתעצבו איסורי דרבנן דבר האסור. ובפסולי עדות דרבנן נסתפק הדבר לראשונים אם האשה שנתקדשה בפניהם לריבה גט או לאו ואם היה העובר על לאו דלא תסור אם כן אם נתקדשה בפני משחק בקוביא פשיטא כי לא תהיה מקודשת שהרי עבר על לאו שהוא לא תסור והוא כגולן דאורייתא והתורה אמרה אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס ע"כ כוננו. ואני אומר שאין מכאן תשובה

מ"א ב'), שהרי אמרו חכמים אין העדים זוממים נהרגין עד שיזמו שניהם (מכות ה' ב'), והרבה כיוצא באלו, אף שכל אלו מן התורה הם ולמדו אותן מקראי, כמבואר בכל אלו המקומות, אלא מפני שהם ז"ל פרשו כן דעת התורה נקרא על שמם, וכמו שאמרו בסנהדרין (פ"ח ב') חמשה טעופות להוסיף על דברי סופרים חייב, אף שנעלה הוא מעל כל ספק דמה"ת הוא, וקראו לכן דברי סופרים, ורבינו ברפ"א מה' תפלה כתב אמרו חכמים איזהו עבודה שכלב זו תפלה וידוע דעתו דתפלה הוא מה"ת ומכאן במספר העשין (עשין ה'), ובהלכות מ"א (פי"ז הכ"ט) כתב אסרו חכמים מאכלות ומשקין שגפס בני אדם קיהה מהן וכו', והוא ג"כ מה"ת כמו שביאר בל"ת (קע"ט) ע"ש. ולהיפך מליט שהשתמשו ח"ל בלשון אמרה תורה או דבר תורה על דבר שכל עיקרן אינו אלא מדבריהם, כמו שהביא הרמב"ן במאמר זה עליו, מפני שכל זה נמסר לחכמים מפי הגבורה, לפרש ולתקן עניני הדת, וב"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבע"פ, ובכחם לפרש ולתקן ולשנות כפי שהזמן חורש, וכולם מה"ת כמו שמבואר בהלכות ממרים:

וב"ב לשון גמירי השגור בש"ס משתמש לדבר שהוא הל"מ ממש ובדבר שהסכימו עליו ב"ד הגדול במוצטו הרבה, וענינו כמו נמנו וגמרו (באשטרימט) כלומר שהסכימו עליו לפנים ב"ד הגדול אם בהסכם מאוחד או ברוב דעות, ומשתמש ג"כ בדבר שהוא פשוט וברור בטבע, כמו גמירי אין אשה מתעברת משומד (סנהדרין ל"ז), גמירי דאין יאה"ר שולט אלא במה שפיניו ראות (סוטה ח'), גמירי דטעונא דמודלי אינש לכספיה, תלתא דטעוניה הוי (שם ל"ד), גמירי טבי לא הוי בי בישא (ברכות כ"ט) וכדומה ומשתמש ג"כ לדבר ברור ממסורת אבות, כמו גמירי דנפתא דהוא דרשו אינטרוויי אינטרע (יבמות י"ז), גמירי דכי גזרי גזירתא ומית חד מנייהו מבטלי לגזירתא (תענית כ"ט), גמירי דמאיב יאיבי (מן השמים) משקל לא שקיל (שם כ"ה) וכדומה, ולא שייכי בכל הדי לומר הל"מ:

הרמב"ן

מגילת אסתר

לפי שלא ידק עליהם לשון נאמרו למשה בסיני לפי שלא נאמרו בצירור. וזה יתורן גם כן מה שאמר בנדר בענין יין של קדוש ושל הבדלה וכי מושבע מהר סיני הוא שמאמר שלא נאמר בפירוש בסיני לא יאמר עליו מושבע מהר סיני. וראיה עוד לזה שהרי כשאמר שם צריש פרק יוס הכפורים ואי חזי שיעור אסור מדרבנן מושבע ועומד מהר סיני הוא ופירש"י שם משום לאו דלא תסור ואח"כ אומר הגמרא שם וכי תימא כיון דאית ליה היתר מן התורה קא חייל עליה קרבן שבועה פ"י ולא יקרא מושבע מהר סיני ומדלא קאמר וכי תימא דמאות דרבנן אינם בכלל לאו דלא תסור ואינו נקרא מושבע מהר סיני ש"מ שלא היה לו ספק שהם בזה הלואי אבל הספק היה אם יאמר עליהם מושבע מהר סיני או לא מאחר שיש להם היתר מן התורה. והתם מסיק שאינו נקרא מושבע מהר סיני והיה דשבועת העדות שאנו וכו' כמו שהביא שם. ומה שאמר כי המתנים באסורי דרבנן היו נדר חזי לא מלאחי בגמרא ענין זה דהמתנים באסורי דרבנן רק המתנים באסורי תורה והוא בריש פ"ב דנדרים (דף י"ד) דתנן ולא מותרין וכו' וגם אם ישנו אין ראיה משם שמאות דרבנן לא יהו בכלל לא.

יד הלוי

טעה בזמן או במקלח, והשכחה בהם היא אבדה שאינה חוזרת, כי בלתי ספק אין חכמתו של אדם כחכמה של מפלה. אלא הוא הדבר שאמרו שאך כללים מסר הקב"ה למשה, והפרטים מסר לחכמים לזרשן ולחדשן מדעתו, ועליהם נותה התורה ע"פ התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ואם ע"י כללי המדות שהתורה נדרשת בהם, או מן הסברה הפשוטה נראה להם, או לאחד מהם שהוא טמא אסור או חייב, הנה כן הוא הדין מכה הלכה למשה בסיני, ואם יאמר השני שהוא טהור מותר או פטור ג"כ אחת הוא מהל"מ, שעל דעתם וסברתם נמסר להם מראש שידוע בהם לפי סברתם, ועל מנה כן קבלו אותן מתחלתו, ולא נתנה תורה למלאכי השרת, אלא לקרולי חומר, שאין שוין זו לזו בדעות, וכמו שאמרו בחגיגה (ג' ב') בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין, והללו מסהרין, הללו חוסרין, והללו מסירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמה יאמר אדם, האך אני למד תורה מעתה, ת"ל פולס נתנו מרועה אחד, אל אחד נתקן — פרש"י אין לך מבני המחלוקת מביא ראיה מתורת אלוהי אחר אלא מתורת אלהים — פרנס אחד אמרן — אין לך מביא ראיה מדברי נביא הבא לחלוק על משה רש"י — מפני אדון כל המעשים ב"ה, דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים האלה, פ"ב, והוא ג"כ המכוון. בדבריהם שאמרו דהמשנה והגמרא נאמרו לו למשה בסיני, ואמרו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמרו לו מסיני (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ח), והם על דרך הכתוב „אין כל חדש תחת השמש“, וכמו שלא יתפס מי ששכלו שלם וברי לומר שכל ההמלכות החדשות והנפלאות המתחדשות ובהם בעולם, כבר היו לעולמים בדמותם וללמם, אלא שנשתכחו ברבות הימים, כמו שמורין דברי הכתוב במושל ראשון, כן לא יאמר מי שיש לו מח בקדקדו שכל דברי תורה שבע"פ, מהחדשים

לך ימין ושמאל. ומבואר מזה עוד כתב בספר שופטים בלשון הזה, אחד דברים שלמדו אותם מפי השמועה והם תורה שבעל פה ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן וכו' ואחד דברים שעשו אותם סייג לתורה ולפי מה שהשעה לריכה והם הגזרות והתקנות והמנהגות בכל אחד ואחד משלשה דברים אלו מלות, עשה לשמוע להם והעובר על כל אחת מהן עובר בלא תעשה הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך אלו הגזירות והמנהגות שיוצרו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם ועל המשפט אשר

מהר סיני ש"מ שלא היה לו ספק שהם בזה הלואי אבל הספק היה אם יאמר עליהם מושבע מהר סיני או לא מאחר שיש להם היתר מן התורה. והתם מסיק שאינו נקרא מושבע מהר סיני והיה דשבועת העדות שאנו וכו' כמו שהביא שם. ומה שאמר כי המתנים באסורי דרבנן היו נדר חזי לא מלאחי בגמרא ענין זה דהמתנים באסורי דרבנן רק המתנים באסורי תורה והוא בריש פ"ב דנדרים (דף י"ד) דתנן ולא מותרין וכו' וגם אם ישנו אין ראיה משם שמאות דרבנן לא יהו בכלל לא.

לא נמלא דבר זר כזה, המוכחש מן החוש והמליחות בדברי רבינו, לא בהקדמתו, ולא בכל ספריו הנמלאים, כ"א את זה יאמר שם בהקדמתו דאיתן החושבים שכל פרטי תורה שבע"פ עם כל פרטי הדין והמלות המלויות בידו היום, כולן היו אמורין מראש וגמסרו למשה בסיני, כמו שנראה במושכל ראשון ממאמרי חז"ל ומהם בדרכות (ה' א') על הפסוק ואתנה לך את לוחות האבן התורה והמלות אשר כתבתי להוריותם, לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זו מקרא, והמלות זו משנה, להורותם זה גמרא, מלמד שכולם נתנו למשה בסיני. ובכל מחלוקת התנאים והאמוראים הנמלא בשי"ס ולחכמים שאחריהם בדינים שונים, הוא מפני שנשתכחו או שטעו בקבלתם. הם טועים בזה ופוגמים באנשים אשר נתקבלו מהם הקבלה, כי דעה כזאת מחייב שכל מחלוקת בדין מן הדינים בין התנאים והאמוראים, אחד מהם טועה בודאי, וסר מדרך האמת, כי אחרי שכל פרטי עניני התורה מטומאה וטהרה, איסור והיתר, חיוב ופטור, נחרך משפטו מראש מפי הגבורה, א"כ החולקין בדבר מן הדברים הם, אך אחד מכוון אל האמת, ושאר משקרים, ואין לך פגם גדול מזה להאנשים אשר מהם נתקבלה הקבלה (עיין יצמות ל"ב ול"ג וכתובות נ"ז). והאמת הוא כי אך כללים ומדות נאמרו לו למשה בסיני, ומסרן לחכמים שידוע על ידיהן כל ריב וכל געש שיוצא לפניהם, לפי דעתם ושכלם, כמו שאמרו בחגיגה (י"ח א') ובבבבבב (כ"ז ב') בענינים שלא נזכר בתורה, „לא מסרן הכתוב אלא לחכמים“, וכן השיב רבי יהושע לבה קול במחלקותיו עם ר"א בתגורו של עכנאי, „לא בשמים היא“, וכל נביא שזורה איזה דין בשם ד' נביא שקר הוא ומיתתו בחנק, כי רק לחכמים נמסר לחתוך הדין, ועוד ראיה ברורה מהא דאמרו בתמורה (ט"ז) ומביאו רבינו בשרש שני, אלף ושבע מאות קלין וחמורין גזרות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלי של משה, והחזירן עתניאל בן קנז מפלפולו וכו', ואם היו כולן מסורין מראש מפי הגבורה, צמה נחמו שהחזיק עתניאל מפלפולו, מי יודע אם התכוון לכוונה ראשונה, ואולי

מגילת אסתר

הרמב"ן

אשר יאמרו לך אלו דברים שילמדו אותן מן הדין באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן מכל—הדבר אשר יגידו לך זו הקבלה שקבלו איש מפי איש, כל אלו דברי הרב. ונתחייב עוד לפי זאת השיטה לומר שנעשה זקן ממרא על הגזרות והתקנות לפי שכל העובר על לא תסור אם הורה בזדון נעשה זקן ממרא וחייב מיתה שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון וגו'

אלו דלא תסור הוא מצורר בתורה. הרי העובר על תקנת רז"ל הוא כגולן ופסול לעדות. ועתה נחזור על דברי הרב שכתב

יד הדוי

תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל לרכס, רבחה מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות, זה הדבר מגונה מאד, והוא דברי מי שאין לו שכל, ואין בידו עקרים, ופוגם באנשים אשר נתקבלו מהם המדות, וכל זה שוא ובעל, ומה שהביאו להאמין באמונה הזאת הנפסדת הוא מיעוט הסתכלות בדברי החכמים המלאים, שהם מלאו שכל הפירוש המקובל מפי משה הוא אמת, ולא נתנו הפרש בין העקרים המקובלים (כלומר הכללים) ובין תולדות הענינים (הפרטים) שזילאו אותם בעיון וכו' עד אבל לזו לשמוע מחכמי הדור כמו שנאמר אל השופט אשר יהיה בימים ההם, ועל הדרכים האלה — דרינים המתחדשים — המחלוקת, לא מפני שטעו בהלכות, ושהאחד אומר אמת והשני שקר. ומה מאד מצוה ענין זה שכל המסתכל בו, ומה יקר וגדול זה העיקר במדות, עכ"ל. ובאמת מה עמקו מחשבותיו, ומה נעמו דבריו בזה, וגם דברי התוס' עירובין מתפרשין יפה מעתה, דעל הא דדרשו שם על הכתוב, ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה וגו' בני הזהר בדברי סופרים יותר מד"ת וכו' שמא תאמר אם יש בהם ממש מפני מה לא נכתבו וכו', כתבו בתוס' „וגם בהל"מ לא נתנו כדי שלא ישתכחו" וכוננתם מצוה דהן אמת בדברי סופרים המרובים לא נכתבו משום עשות ספרים הרבה איך קק, אבל למה לא נתנו מראש בהל"מ בעל פה, ע"ז השיבו „כדי שלא ישתכחו", דאלו נתנו ד"ס למשה על פה מפי הגבורה, אז אם היו משתכחין לא היה להם תקנה להחזירן, כי מי יוכל לכון לנקודת האמת בצוונה הראשונה, ולפיכך מסר הקב"ה לחכמי כל דור הסמוכין, שיחדשו הם מדעתן וסברתן הדין הנלכדין לאורך המקום והזמן, וכמו שביארנו, וכן מפורש בירושלמי (סנהדרין פ"ט ה"ב) דאמרו שם „אלו נתנה התורה חתוכה" (שהחלטו דיניה מראש) „לא היה לרגל עמידה". (כי בשכחתה פעם אחד, היתה אצדה שאינה חוזרת, כי מי יעלה לנו השמימה ויורידנה אלינו עוד) „מה טעם וידבר ד' אל משה, אמר לפניו רבש"ע הודיעני איך היא ההלכה אל אחרי רבים להטות כדי שתהא התורה נדרשת במ"ט פנים טהור ובמ"ט פנים טמא", והרב בעל חות יאיר במח"כ הרמה לא דקדק ולא עיין כל לרכס בדברי רבינו בהקדמתו לפיה"מ שהבאנו, והואיל מהם משפט מעוקל שלא עלה על דעתו מעולם, ושגיאה אחת מולדת חכמה, וע"כ נסתבך בדברי התוס' ע"ש:

וקושי

לא תסור שמה שאמר כי באסורי דרבנן הויא התפסה הוא משום שחשבו אסוריהם כדבר הגדור שהוא יותר מדבר האסור, וגם מה שנסתפק לראשונים אם האשה שנתקדשה בפני פסולי דרבנן לריכה גט או לא היינו משום דשמא התורה לא פסלה רק האנשים שצוברים על מלות הכתובות בתורה בצאור אבל לאו של לא תסור שבא לזוית על כל דבר מד"ס יש להסתפק ולומר שאין זה כעובר על התורה ממש או דלמא אחרי כי לאו דלא תסור הוא מצורר בתורה. הרי העובר על

מהחוקים והגזרות מומנים שונים נאמרו לו למשה בסיני, וביאור דברי הכתוב הוא שכל מה שנתחדש בעולם המעשה אינו חדש לגמרי בעלם ובעקרו, רק כבר היה בטבע הבריאה שברא הקב"ה בששת ימי בראשית, כי הוא ברא החמר והיסודות, שמהם ובהם נולדו ההמלאות החדשות, ובלעדן מן הנמנע להוליד כל אלה, וזהו המכון באין כל חדש תחת השמש, כי חמרים ויסודות חדשים אין בכח כל בריה לבראם ולחדשם, כך מרע"ה קבל מפי הגבורה כללים ומדות שהתורה נדרשת בהם, וכן הן החומר והיסודות שמסרם לחכמים להוליד כל דבר דין ומשפט שיטערו לנו בעוד ימות עולם, ע"ד אמרם ליכא מיד דלא רמזי באורייתא, והתלמיד הוסיק — דייקא — הלומד תורה לשמה ומחדש דבר ומוליד דין או דברי מוסר ע"פ התורה וע"י הרמזים שבלשונות הכתובים, הוא שנאמר עליו, כי החוקים האלה כבר מסור למשה בסיני, כי המחודש ע"פ הכללים והמדות והרמזים שבלשון הכתובים הרי הוא כלול ומשומם כמה שקבל משה בסיני, והוא בכח ולא בפועל, וכמו שאמרו במד"ר (פ' תשא) על הפסוק ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו, וכי כל התורה למד משה בארבעים יום והא כתיב ארוכה מארץ מדה, ורחבה מגי ים, אלא כללים למדוהו הקב"ה ע"כ, והבן:

אלא

שבדורות הראשונים ששכלם היה יותר שלם, ושמשו כל לרכס לדרוש ולדעת העקרים וטעמי דעת הקודמין, ביניהם לא היה הפירוד השכלי וההגיוני כל כך רחוק, והמחלוקת מעטה, אבל דורות האחרונים שמעייני החכמה העליונה נסתמה מהם מעט מעט, ולא שמשו כל לרכס לדעת טעמן ומקורן של חדושי הדינים שחדשו הראשונים, המחלוקת רבה ביניהם עד שנעשה התורה כשתי תורות, ומ"מ אלו ואלו דברי אלהים חיים, דאפילו קלים שבהם אם נסמכו להורות ולדון הרי הוא כאביר שבאבירים וקורא אני עליו „ובאת אל השופט אשר יהיה בימים ההם" (ר"ה כ"ה ב').

יד

הן דברי רבינו בהקדמתו לפיה"מ, וזה לשונו שם בד"ה החלק השלישי, אבל מי שיחשוב שהדין שנתלקין בהם כמו קן מקובלים מפי משה, וחושבים שנפלה המחלוקת מדרך טעות ההלכות, או מפני שאחד מהם קבל קבלה אמת, והשני טעה בקבלתו, או שכח או לא שמע מפי רבו כל מה שלריך לשמוע, ומביא ראיה ע"ז מה שנאמר (סנהדרין פ"ח) משרבו